

СЕМАНТИЧНІ ДІЄСЛІВНІ ГРУПИ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА
УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1 Процес формування комунікативних умінь учнів початкових класів під час вивчення граматичного матеріалу

1.2. Лінгвістичні основи вивчення дієслова в початковій школі

1.3 Стан вивчення граматичних категорій у початковому курсі української мови

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

2.1 Лінгво-дидактичні напрями вивчення дієслова в початкових класах

2.2 Способи методичної інтерпретації основних функцій граматичних категорій дієслова

2.3 Система вправ для вивчення стилістичної функції дієслова

2.4 Експериментальне дослідження збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВИСНОВКИ

«У системі навчання української мови особливе місце посідає збагачення словникового запасу учнів - один із основних напрямків у роботі з розвитку мовлення. Вивчення української мови передбачає оволодіння мовленнєвими засобами, а саме, словами та їх формами, розуміння їх значень і вміння використовувати лексичні одиниці якомога точніше і доречніше в навчальній діяльності та повсякденному спілкуванні. Дієслово, як один з головних компонентів речення, сприяє вираженню значення головної ідеї висловлювання, а також забезпечує найбільш точне і вдале його оформлення. Під дієслівними формами ми розуміли будь-яке дієслово, утворене афіксальним способом словотворення» [34].

«Дослідження було спрямоване на збагачення словникового складу учнів початкових класів дієслівними формами, в результаті якого було уточнено та науково обґрунтовано сутність поняття “дієслівна форма”, вивчено особливості вживання та побудови словотвірних моделей дієслів учнями початкових класів; визначено критерії та показники вживання учнями початкових класів дієслівних форм; виявлено рівні вживання дієслівних форм учнями початкових класів у мовленнєвій ситуації та поза нею; визначено педагогічні умови збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами в усному та писемному мовленні; простежено стадії та виявлено тенденції збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами» [76].

«У процесі дослідження були визначені педагогічні умови збагачення словникового запасу учнів: 1) позитивна мотивація збагачення словникового запасу учнів новими дієсловами; 2) робота учнів з тематичним словником; 3) поетапність словникової роботи в різних видах діяльності; 4) активізація вживання дієслівних форм відповідно запропонованої ситуації спілкування чи контексту; 5) зовнішній контроль за правильністю та доцільністю вживання лексичних одиниць, що стимулює самоконтроль та

самовдосконалення мовлення учнів» [54].

«Було визначено послідовні стадії поповнення лексичного запасу молодших школярів дієсловами різних форм: 1) ознайомлення учнів із основними значеннями дієслівних афіксів; 2) ознайомлення їх з поділом лексики на дієслова дії, руху, стану за тематичним словником та робота зі словником; 3) уточнення семантики дієслів дії, руху та стану; 4) ознайомлення учнів із суфіксально-префіксальним способом словотворення; 5) активізація дієслівної лексики у мовленні за допомогою різних видів мовних та мовленнєвих вправ; 6) усвідомлення та вільне оперування набутими навичками і засвоєними знаннями та вміннями у вільному спілкуванні.

Реалізація першої і другої стадій відбувалася на першому етапі збагачення словникового запасу - ознайомлювальному; третьої та четвертої стадій – на другому етапі – репродуктивно-продуктивному; п'ятої – на третьому етапі – комунікативно-діяльнісному; шостої – на четвертому етапі – творчому» [34].

«Дослідження дозволило простежити певні тенденції збагачення словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами. З-поміж них: інтенсивне засвоєння семантичного значення префіксальних дієслів, що залежить від розуміння учнями сем афіксів, їх словотворчої ролі у слові; рівень вживання афіксальних дієслів учнями початкових класів визначається якістю розуміння та розмежування учнями семантики дієслів дії, руху та стану; міцність запам'ятовування лексичного матеріалу залежить від раціонального поєднання системи вправ мовного та мовленнєвого характеру, їх максимальною насиченістю матеріалом, що підлягає засвоєнню; активізація засвоєних дієслівних форм у мовленні учнів визначається адекватною мотивацією щодо ситуації спілкування» [75].

«Експериментальна перевірка засвідчила, що елементарні початкові теоретичні відомості про граматичні категорії дієслова, їх найважливіші значення і функції є доступними для розуміння учнями початкових класів (за

умови раціонального добору мовного матеріалу; методів, прийомів і форм навчання). Засвоєння цих знань сприяє усвідомленню лінгвістичної сутності дієслова, його ролі в оформленні висловлювань; урізноманітнює мовлення учнів; забезпечує свідоме і якісне вивчення курсу української мови, зорієнтованого на формування мовної особистості дитини» [64].

«За результатами аналізу контрольного зрізу формувального етапу дослідження учні експериментальної групи досягли значних кількісних та якісних змін словникового складу щодо розуміння та вживання дієслівних форм у мовленні порівняно з контрольною групою» [21].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. К.: АПН, 2000. 316 с.
2. Білодід І.К. Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення. К.: Наукова думка, 1965. 312 с.
3. Біляєв О.М. Лінгводидактика рідної мови. Київ: Генеза, 2005. 180 с.
4. Бондаренко А.О. Дієслово. Інтегрований урок української мови та історії рідного краю в 4-му класі // Початкове навчання та виховання. 2014. № 34-36. – С. 85-88.
5. Вашуленко М.С., Дубовик С.Г. Українська мова 2 клас. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2013. 160 с.
6. Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. Васильківська Н.А. Українська мова 3 клас. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2013. 192 с.
7. Вашуленко М.С., Мельничайко О.І., Дубовик С.Г. Українська мова 4 клас. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2013. 192 с.
8. Вихованець І. Р. Таїна слова. К.: Рад. шк. 1990. 157с.
9. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. / [О. Г. Вирда]. К. : Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
10. Гавриш Н.В. Розвиток словесної творчості дітей як педагогічна проблема / Н.В. Гавриш //Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського. Вип 12, 2009. С.5-12.
11. Гамза А. Методичні етапи формування текстотворчих умінь у процесі вивчення дієслова як основа розвитку зв'язного мовлення молодшого школяра // Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. С. 132 – 135.
12. Гордуз Н. Нестандартні форми навчання молодших школярів на уроках рідної мови // Початкова школа. 2003. №4. С. 1 - 4.

13. Державний стандарт початкової загальної освіти : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvavnovyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
14. Державний стандарт початкової загальної освіти 2018 р. URL: <https://www.pedrada.com.ua/.../2107-priynyato-derjavniy-standartpochatkovo-os>
15. Єрмоленко С. Формування комунікативної компетенції у лінгводидактиці. Українсььмова та література. 2007. № 40. С. 3–8.
16. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Р. Тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 687 с.
17. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. Москва : Наука, 1982. 159 с.
18. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 262 с.
19. Закон України «Про освіту» (прийнятий Верховною Радою України від 05.09. 2017 р.) стаття 1.
20. Іванов Д., Митрофанов Г., Соколова О. Компетентнісний підхід в освіті. Проблеми, поняття, інструментарій. Зарубіжна література в школі, 2006. № 23 (47).
21. Іванова Л.І., Лещенко Г.П. Комунікативні завдання на уроках мови. 4 клас. Посібник. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.
22. Іванова Л. І. Компетентнісний підхід до проведення уроків зв'язного мовлення у початковій школі. Професійний розвиток педагога: Збірник наукових праць викладачів, студентів педагогічного факультету РДГУ та вчителів загальноосвітніх шкіл. Рівне : РДГУ, 2013. С. 48–50.
23. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
24. Костишин Н.В. Дієслово як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки // Укр. мова та література. 2005. №36. С. 17–18.

25. Коченгіна М. Навчання зв'язного мовлення . Мета. Психологічні засади. Система методів // Початкова освіта. 2006. № 12. С. 3- 5.
26. Крехно Т.І. Словничок синонімів. 1 – 4 класи.Харків: Ранок, 2011. 96 с.
27. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших школярів // Початк. школа. 2003. №11. С. 27–35.
28. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. М.: Просвещение, 1997. 365 с.
- 29.Лещенко Г. Комунікативна україномовна компетенція школярів у контексті сучасної мовної освіти. УМЛШ. 2003. № 7. С.2–5.
30. Львов М. С. Методика обучения русскому языку в начальных классах. М.: Просвещение, 2004. 415 с.
31. Мороз В.В. Правопис закінчень дієслів 1-ї особи: урок української мови в 4-му класі // Початкове навчання та виховання: Науково- методичний журнал. 2015. № 4/5. С. 47.
32. Наумчук М.М. Дидактичний матеріал з української мови в 4 класі. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 80 с.
33. Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). Тернопіль: Астон, 2002. 352 с.
34. Наумчук М.М., Лушпинська Л.П. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови. Тернопіль: Астон, 2003. 132 с.
35. Національна доктрина розвитку освіти / Освіта в Україні. Київ : КНТ, 2006. С. 264-280.
- 36.Нова українська школа. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
37. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. К: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
38. Освітня програма початкової школи в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» цикл І (1 – 2 класи) (науковий керівник Гавриш І.В.).2018.

39. Паламар Л.М. Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості : Автореф. дис... докт.пед. наук . Київ. 1997. 45 с.
40. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концептуальні засади комунікативної методики навчання рідної мови // УМЛШ, 2006. № 1. С.15–20.
41. Полевікова О. Використання творчих вправ як засобу мотиваційного забезпечення процесу навчання рідної мови // Початкова школа. 2004. № 3. С. 15–18.
42. Пономарьова К. І. Основні напрями роботи з розвитку монологічного мовлення учнів / Навчання і виховання учнів 4 класу: Метод. посібник для вчителів. К.: Вид. «Початкова школа», 2005.
43. Пономарьова К. І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови // Початкова школа, 2010. №12. С. 34–38.
44. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти». К. : МОН. 2011.
45. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1- 4 класів. К. : Поч. школа, 2013. 432 с.
46. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи. Київ, 2016. 224 с.
47. Рождественский Н.С. К проблеме развития речи // Речевое развитие младших школьников / Под ред. Н.С. Рождественского. М.: Просвещение, 1990. С. 4-25.
48. Русанівський В.М. Структура українського дієслова. – К.: Наукова думка, 1986.
49. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. К.: Магістр. 1997. 255 с.
50. Савчин М. В., Л. П. Василенко. Вікова психологія. К. : Академія, 2009. 360 с.

51. Сергєєнкова О. П., О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. Вікова психологія. Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
52. Симониченко Т.А. Використання інноваційних технологій у роботі з молодшими школярами. Рідна школа, 2013. №3. С. 77—78.
53. Сучасна українська літературна мова. Підручник: за ред.. А.П. Грищенка.Третє вид. допов. К.: Вища школа, 2002. 439с.
54. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. – Інтегрований курс: Підручник для педагогічних вузів / За ред А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. К.: Промінь, 2003. 232 с.
55. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А. П. Каніщенко, Г. О. Ткачук. К. : Промінь, 2003. 232 с.
56. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), М.П. Зяблюк та ін. К.: “Укр. енцикл.”, 2000. 752 с.
57. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. закл. освіти]. К. : Академвидав, 2006. 352 с.
58. Франко І. Із секретів поетичної творчості. Робота з дієслівними експресемами // Урок української. 2000. № 1. С. 33-35.
59. Химинець В. Оновлення початкової ланки освіти в контексті євроінтеграційної політики України // Учитель початкової школи. 2018. № 9. С. 3-5.
60. Хома О.М. Дидактична гра як один із засобів пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови в початковій школі / Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми. 2016. С.111 – 121.
61. Хорошковська О. Формування умінь мовленнєвої діяльності в учнів початкових класів на уроках української мови як державної /Початкова школа. 2011. № 12. С.12-16
62. Цікава дидактика. Українська мова. 1 – 4 класи / Автор-упорядник І. Є. Серпухова. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок». 2004. 304 с.

63. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови / Запорїзький держ. ун-т. Запорїжжя, 2002. 351 с.
64. Чекїна О. Узагальнення знань про їменник, прикметник, дїєслово: укр. мова 4-ї клас // Початкова освїта. 2009. № 47 С. 18-19.
65. Чепелюк Н. І. Збагачення словникового запасу учнїв початкових класїв дїєслївними формами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02.; Пївденноукр. держ. пед. ун-т їм. К. Д. Ушинського. 2001. 20
66. Шевцова Л.С. Ситуативнї завдання як засїб розвитку зв'язного мовлення учнїв (5-7 класи): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец.13.00.02 – теорїя ї методика навчання (українська мова). К., 2002. 20 с.
67. Шевчук Т. Лїнгво-дидактичнї пїдходи до вивчення дїєслова у початкових класах // Наук, записки ТДПУ. Сер. Лїнгво-дидактика. 2008. № 2(1). С.24-28.
68. Янчук Н. Реалїзація функцїонально-комунїкативного пїдходу до вивчення лексики сучасної української лїтературної мови. УМЛШ. 2005. № 7. С. 15–20. 2019